

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ
PRACOVIŠTĚ
V BRNĚ

Městys Velké Němčice
Městečko 85
691 63 Velké Němčice
xtvbsjt

Váš dopis čj. / sp. zn: - / -
Ze dne/ doručeno dne: 29.04.2024/29.04.2024
Naše čj.: NPU-371/39173/2024
Vyřizuje: Mgr. Lucia Krajčířová
Spisový znak: 820

Brno 29. 7. 2024

KP zámek, rejstříkové číslo ÚSKP 101852.

Jihomoravský kraj, okres Břeclav, Velké Němčice, zámek, Městečko č.p. 29, pozemek p. č. st. 59/3, k. ú. Velké Němčice.

Vyjádření k podobě fasády.

Konzultační písemné vyjádření odborné organizace státní památkové péče k žádosti podle § 32 odst. 2, písm. f) zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.

Předmět žádosti:

„Žádost o konzultační vyjádření k podobě fasády zámku ve Velkých Němčicích.“

Historie objektu

Zámek ve Velkých Němčicích byl dříve součástí rozlehlého areálu panského sídla vybudovaného renesanční přestavbou pozdně gotické tvrze. Renesanční stavba vznikla po roce 1550 za Zikmunda Heldta z Kementu, místokancléře království českého. Dokončena však byla až v 80. letech 16. století za Tasa Meziříčského z Lomnice, který zastával úřad zemského soudce. Této stavební fáze se měli účastnit kameníci a zedníci působící v Brně – Elia Canevale, Antonio Silva a Antonio Gabri.¹ V čase třicetileté války byl zámek částečně poničen a obnoven byl mezi lety 1626–1642 Šimonem Kratzerem ze Schönperka. Následovalo dlouhé období střídání majitelů panství, od poloviny 18. století postupně zámek chátral v důsledku pozbytí rezidenční funkce. Obdobím velkých stavebních změn bylo celé 19. století, v průběhu něhož se střídali majitelé, kteří se postupně snažili obnovit zchátralý zámek. Byl vyměněn krov a krytina, zřízeny nové komíny, osazeny nová okna a dveře, opraveny podlahy a proběhly další udržovací práce. Po první světové válce je zámek konfiskován státem, který jej pronajímá nájemci lesního statku a hajnému. Ti zde měli své byty a přilehlé hospodářské stavby až do ukončení smlouvy v roce 1943. Po roce 1948 se do prostoru zámku nastěhovala střední škola, pro jejíž účely byly adaptovány místnosti a vybourány příčky. Postupně vznikla nástavba ve dvorním traktu, byl proražen nový vchod a rozebrána zámecká zeď. Terén v okolí zámku byl snížen o 60 cm a byly vysazeny nové dřeviny. Na konci 50. let byla budova zámku opět přestavována, v patře byly vybourány poslední

¹ Jindřich Záhorka, Dalibor Hodeček, *Areál bývalého zámku ve Velkých Němčicích, Nedestruktivní stavebně historický průzkum*, 2022, s. 6–7.

pilíře a další příčky.² Postupné změny v interiérech následovaly v 60. letech, v letech 1963–64 brigádníci opravili fasády, opravena byla také střecha a komíny. V roce 1990 se škola přestěhovala do nových prostorů a zámek byl dále využíván jako sídlo rozmanitých provozoven – kavárna, prodejna textilu, vinárna. V roce 2006 byl areál prohlášen za kulturní památku.

Současný stav poznání dotčených chráněných kulturně historických hodnot

Objekt zámku je chráněn jako kulturní památka jako součást *souboru nemovitostí zámku* pod rejstříkovým číslem Ústředního seznamu kulturních památek 101852.

Do dnešních dnů se zachovaly některé stavby hospodářského zázemí a dokládají význam tohoto komplexu. Dnes je zámek samostatně stojící budovou v jádru obce v blízkosti farního kostela, fary a radnice. Původní stáje u zámku byly odstraněny v letech 1991–1992. V těsné blízkosti je budova mlýna a ruina pivovaru, jež byly součástí zámeckého areálu a dnes jsou zapsány společně se zámkem jako soubor nemovitých památek. Tento celek reprezentuje velmi hodnotný a ve hmotě a dispozici autenticky dochovaný areál panského vesnického sídla.

Cit. z prohlášení za KP „*Ve hmotě jednotlivých budov souboru jsou patrné jejich jednotlivé fáze od těch nejstarších po ty novodobé, které byly pro tuto památku více než nevhodné a velmi degradující. Jako celek však reprezentuje velmi hodnotný a ve hmotě a dispozici autenticky dochovaný areál panského vesnického sídla...*“.³ V roce 2022 byl proveden stavebně technický průzkum, ve kterém byl popsán havarijní stav klenby mezi prvním a druhým nadzemním podlažím. Klenba již byla propadlá a hrozilo další zřícení stropu. Ve velmi špatném stavu se nachází i krovová konstrukce.⁴ Stávající vzhled objektu je výsledkem využívání objektu v průběhu 20. století, kdy byl důraz kladen hlavně na utilitární charakter využití – byty, provozovny, sklady, školní budova.

Všechny fasády jsou v současné době hladké bez členění, opatřené monochromním nátěrem, pouze kolem některých okenních a vstupních otvorů jsou malované nebo štukové bílé pasparty. Celek ukončuje profilovaná korunní římsa. Sokl je z větší části otlučen na zdivo.

Dosavadní stav projednání

K záměru obnovy zámku bylo vypracováno naše písemné vyjádření č. j. NPU-371/50308/2023 dne 21. 7. 2023 týkající se funkčního využití zámku, které bylo podkladem pro závazné stanovisko orgánu památkové péče (MěÚ Hustopeče) č. j. MUH/ 46668/23/82 ze dne 2. 8. 2023. Na zámku proběhly přípravné práce – odstraňování omítek, archeologický průzkum a sondáž (na základě ZS č. j. MUH/ 80305/22/82 ze dne 14. 12. 2022, jehož podkladem bylo naše písemné vyjádření č. j. NPU-371/96256/2022 ze dne 7. 12. 2022).

Okolí zámku spoluvytváří prostředí památky a bude řešeno v souvislosti s obnovou zámku, ale pravděpodobně jako samostatný projekt.

Zamýšlená obnova

Záměrem vlastníka je obnova památky a její nové využití jako kulturního a společenského centra obce. Zámek bude nově sídlem úřadu městyse, bude zde infocentrum, knihovna a místnosti pro spolkovou činnost. Z hlediska zájmu památkové péče je nutno vymezit a hájit památkové hodnoty zámku, jež spočívají v jeho historickém vývoji v kontextu dalších staveb tvořících dominanty obce a upomínajících na rozlehlé panské sídlo.

² Taktéž, s. 21–22.

³ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Brně, spisovna, karton Velké Němčice-zámek, dopis Ministerstva kultury ČR adresovaný NPÚ, ÚOP v Brně rozhodnutí MK ČR č. j. 450/2006 ze dne 15. května 2006.

⁴ Šlapanský, Bronislav Stuchlíková, Michaela Janka, Marek: *Zpráva o provedení stavebně technického průzkumu objektu bývalého zámku ve Velkých Němčicích*. Brno, květen 2022, zejména s. 4, 13 a 18–19.

V rámci probíhajících prací byly učiněny nálezy maleb a renesančních pilířů a je možné uvažovat o jejich prezentaci v interiéru stavby. Objevené renesanční pilíře vynášející klenbu by si zasloužily rehabilitaci v rámci obnoveného vstupu do objektu a nového informačního centra (místnosti 1.01 a 1.02). Míra dochování maleb v místnostech 2. NP je, zdá se, rozsáhlá. Dle provedených sond lze konstatovat, že malby se dochovaly na celé ploše stěn (vyjma narušení pozdější elektroinstalací). Je možné uvažovat o celoplošném odkrytí a následném restaurování maleb. V případě rozhodnutí neprezentovat tuto historickou vrstvu je žádoucí, aby nedošlo k narušení vrstvy maleb novým zásahem, ale aby hodnotné malby zůstaly zachovány pod novou líčkou.

Fasáda objektu prošla hlavně v průběhu 20. století mnohými proměnami, které úplně smazaly jakékoliv architektonické členění. Dnešní stav hladké fasády s jednoduchými hladkými šambránami kolem okenních otvorů je nevyhovující. Výplně stavebních otvorů jsou většinou novodobé, pocházející z druhé poloviny 20. století. V 1.NP zůstalo zachováno okno z konce 19. století, ve 2.NP jedno okno pocházející pravděpodobně z 20.–30. let 20. století. Nové okenní výplně by měly respektovat význam objektu jako zámecké budovy, ale je možné použití nové formy. Návrh nových výplní by měl vycházet z navrženého architektonického členění fasády, které bude respektovat poslední hodnotnou vrstvu známou z historické pohlednice z období kolem roku 1900 (Obr. 1).

Jelikož se na stavbě samotné nedochovala rezidua původní tektoniky fasád a ikonografický materiál není detailně čitelný, je žádoucí navrhnout pojetí nové, které však bude ctít tradiční tektonické řešení a využije tradiční materiály. V zájmu památkové péče je proto žádoucí při návrhu členění fasád využít dochovaný obrazový materiál. Součástí projektu obnovy fasáda by měl být architektonicko-řemeslný návrh s rozkreslením detailů profilací vzhledem k proporcím prvků. Horizontální členění fasády by mělo dodržovat klasický architektonický přístup, tj. přízemí a patro oddělené profilovanou kordonovou římsou a ukončení fasád profilovanou korunní římsou. Ke zvážení je i obnovení průběžného soklu – tento krok souvisí i se snížením nivelety terénu kolem zámku.

Důležitou součástí je i akcentace hlavního vstupu, který je momentálně z východní strany řešený nekonceptně. Je žádoucí najít nové vhodné prezentační prostředky, které by hlavní vstup do objektu zdůraznily.

Projekt nového průčelí se bude muset vypořádat i s řešením vstupu do sklepa při jihozápadním průčelí zámku. Tento vstup je možné pojmout moderním způsobem a k inspiraci je možno využít ikonografický materiál (například využití treláží). Možné je uvažovat o moderně pojaté přístavbě. Současně je nutné se vypořádat s kónickým rozšířením zdiva jihozápadního průčelí (směrem na západ), kde dochází k degradaci omítkových vrstev vlivem stékající vody. Musí být navržena vhodná technologie fasádního systému. Zároveň se jedná o pozici, kde je nutné se vypořádat se sklepním prostorem (viz výše).

Návrh okenních výplní by měl vycházet z historických ikonografických materiálů, materiálově jsou vhodná dřevěná okna, vícetabulková – dle dochovaného pohledu v patře čtyřkřídlá okna, spodní otvíravá křídla dělená na šest tabulek, horní čtyřtabulková. V parteru budovy jsou stavební otvory oken menšího rozměru, a tudíž je možné využít šestitabulkové nebo osmitabulkové členění oken (dle velikosti otvorů a v poměru k oknům horního podlaží), dvou nebo čtyřkřídlých.

Dveřní výplně mohou být řešeny buď jako tradiční prvky, tj. dřevěné truhlářské kazetové v návaznosti na okenní výplně nebo nově pojaté umělecky provedené, např. kovové, avšak citlivě začleněné do architektonického pojetí fasády. Jak je uvedeno výše akcentován by měl být hlavní vstup a jeho výplň by měla tedy korespondovat s novým výtvarným pojetím.

Součástí celkového vzhledu fasád je společně s tektonikou a výplněmi stavebních otvorů též tvar střechy. V případě nutnosti obnovení krovové konstrukce v celém rozsahu, by bylo vhodné nové

pojetí střechy, která bude tvarově opět navazovat na dochovaný ikonografický materiál tak, aby bylo dosaženo vyrovnání proporcionality. Současná střecha je novodobého tvaru s velmi nízkým sklonem a bylo by vhodné její zvýšení. Vhodnou krytinou by pak byly pálené keramické tašky bobrovky v režném provedení (tj. bez povrchové úpravy), nebo v návaznosti na tvar a sklon střechy plechová krytina v barevnosti cihlové, jelikož je pro okolní zástavbu tato barevnost typická. Střechu by měla doplňovat komínová tělesa jako typizovaná součást historických střech – je možné je využít pro vedení sítí nebo vzduchotechniky.

Konverze objektu musí respektovat výše uvedené památkové hodnoty a propojit je vhodnou formou nenásilně s novými stavebními zásahy.

Doporučení:

Doporučujeme vypracování ideového záměru architektonického vzhledu a barevnosti fasády řešit ve spolupráci s restaurátorem se zkušeností se štukatérskými pracemi. Jelikož se jedná o technologicky a řemeslně složitě uchopitelnou problematiku, je žádoucí svěřit tento úkol odborníkovi, který je schopen pochopit hloubku této problematiky a navrhnout vhodný technologický postup práce a zpracovat v detailu návrh nové fasády.

Důrazně doporučujeme projektovou dokumentaci již ve fázi rozpracovanosti konzultovat se zástupci státní památkové péče.

Výběr dodavatele stavebních prací by se měl řídit požadavky na náročnost umělecko-řemeslných prací a měl by být podmíněn zkušenostmi s památkovými obnovami objektů a znalostí původních technologických postupů.

Metodické podklady, literatura a ikonografie:

Jindřich Záhorka, Dalibor Hodeček, *Areál bývalého zámku ve Velkých Němčicích, Nedestruktivní stavebně historický průzkum*, 2022.

Bronislav Šlapanský, Michaela Stuchlíková, Marek Janka, *Zpráva o provedení stavebně technického průzkumu objektu bývalého zámku ve Velkých Němčicích*. Brno, květen 2022.

Daniela Vlková, *Restaurátorský průzkum – Doplnující průzkum: zámek ve Velkých Němčicích – místnost SV nároží*

I. NP (nyní m. 1.02 a 1.03), 2023.

Archaia Brno z.ú., *Archeologický průzkum – Němčice zámek – nálezy 6. 12. 2023*.

Poučení:

Toto konzultační vyjádření není podkladem pro správní řízení a nenahrazuje závazné stanovisko orgánu státní památkové péče dle § 14 odst. 4 zákona č. 20/1987 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

S pozdravem

Mgr. Petr Holub
vedoucí odboru péče o památkový fond

Přílohy:

Obr. 1 Pohled na část jižní fasády, rok 1900. Zdroj: <https://www.ansichtskartenversand.com/ak/93-stare-pocztowki/9043-inne-miasta-i-gminy-Jihomoravsk-kraj-Suedmaehrische-Region-Bruenn/12777501-AK-Velke-Nemcice-Namesti-Pohled-na-hlavni-silnici/?¤cy=2>.

Pohled na část jižní fasády zámku, rok 1907. Zdroj: <https://www.velkenemcice.cz/historicke-pohlednice>.